

Veelkleurig Rusland

Rusland is, veel meer dan ik had gedacht, een veelkleurig land. Multicultureel of een lappendeken, ja, misschien zelfs een *melting pot*. Termen die we niet vaak met Rusland associëren, maar die er toch echt bij passen. Geen wonder natuurlijk voor een land dat zich uitstrekt over zeventien miljoen vierkante kilometers. Hoe doen de geschiedenisdocenten dat, lesgeven in zo'n veelzijdig land?

Erik Ex (30, docent geschiedenis) reist dit schooljaar van Finland naar Singapore. Overal waar hij komt bezoekt hij scholen. Hij spreekt met leerlingen, leraren en onderzoekers over het (geschiedenis)onderwijs. Op deze manier wil hij nieuwe inzichten opdoen en leren van en over het onderwijs in andere landen. Zijn broer Luuk Ex (28, journalist) reist mee en maakt reportages. De Edyssee is te volgen via [facebook.com/onderwijsreis](https://www.facebook.com/onderwijsreis).

Erik Ex is docent geschiedenis.

De Russische geschiedenisdocent Marat en ik zijn op weg naar de 'Tempel van alle Religies'. Onderweg vertelt hij over alledaagse problemen in Kazan, de hoofdstad van de autonome republiek Tatarstan. Als hij naar Omsk wil voor een conferentie over de Gouden Horde moet hij eerst een vliegtuig nemen naar het achthonderd kilometer westelijk gelegen Moskou, om vervolgens over te stappen, over Kazan heen te vliegen en twaalfhonderd kilometer ten oosten uit te komen bij zijn collega's in Omsk. De afstanden zijn onwerkelijk in Rusland, maar alle lijnen lopen via Moskou.

De Tempel van alle Religies huist naast twee kerken (orthodox én katholiek), een moskee, een synagoge, ook een boeddhistische tempel in zich. Daarnaast heeft de Tempel twee bewakende sfinxen voor de deur staan. Dit is het levensproject van de Russische kunstenaar Ildar Khanov. De mensheid heeft vele gezichten, is de boodschap. En zo is het ook in Rusland, vertelt Marat. In de autonome republiek Tatarstan is de meerderheid moslim. Een overblijfsel van de Gouden Horde

De Tempel van alle Religies in Kazan, Rusland. In het gebouw zitten twee kerken, een moskee, een synagoge en een boeddhistische tempel.

uit de dertiende eeuw. In 1558 werd Kazan (en daarmee Tatarstan) definitief onderworpen door de eerste tsaar aller Russen, Ivan de Verschrikkelijke. Het grootste deel van de bevolking liet zich niet bekeren. Tegenwoordig staat in Kazan de grootste moskee van Rusland. Een paar kilometer verderop staat dus ook die gekke tempel met minaret, christelijke gotiek en een davidster naast een koptisch kruis.

Verkleeden in de klas

Terug in Moskou bezoek ik Gymnasium no. 1567 in de derde ring van Moskou. Binnen voelt het vertrouwd. Veel beton en rijen van deuren vormen een kil gebouw. Dit wordt gelukkig compleet opgeheven door druk pratende leerlingen die in tegenstelling tot andere scholen in Rusland geen uniform dragen.

In het klaslokaal van geschiedenisdocent Julia Kushnereva gaat

het over de Dekabristenopstand van 1825. Leerlingen hebben zich verkleed en kruipen in de rol van een prins, militairen, de boerenbevolking en de tsaar. Alle leerlingen zijn bij de les, Julia schrijft op hoe ze het doen en de leerlingen gaan er helemaal in op. Maar, zo zal Julia me later vertellen, de geschiedenis belichten vanuit verschillende perspectieven is ongebruikelijk in het Russische onderwijs. Toch heeft vooral het geschiedenisonderwijs zich de laatste jaren flink ontwikkeld. Julia gaf haar eerste lessen begin jaren tachtig ten tijde van de Sovjet-Unie. In die tijd was er één lesmethode. Die stond vol met marxistische staatspropaganda. Dat veranderde flink door de perestrojka halverwege de jaren tachtig. Docenten deden het boek weg en begonnen hun vak opnieuw uit te vinden. Eind jaren negentig was de Sovjet-Unie verdwenen en waren er honderden

lesboeken op de markt in het nieuwe Rusland. Een gouden tijd voor de geschiedenisdocent, vertelt Julia. 'Iedereen was geïnteresseerd in geschiedenis en we gingen samen met leerlingen op onderzoek uit.' Onder Poetin is dat flink veranderd. Als we een voorbeeld daarvan willen zien, moeten we maar de straat uitlopen. 'Daar staat het museum van De Grote Patriottische Oorlog.'

Die 'straat' blijkt een kilometerslange autoweg. Via een triomfpoort die verwijst naar de overwinning op Napoleon kom je terecht op een granieten voetgangerslaan. Het 'Air' van Bach klinkt door opgehangen speakers. We lopen over vijf plateaus (één voor elk oorlogsjaar) omhoog naar een 150 metershoge naald. Het blijkt een soort moderne zuil van Trajanus. Alle (gewonnen) slagen van het Rode Leger zijn erop afgebeeld. De sokkel bestaat uit een Sovjetsoldaat die een draak doodt. De draak wordt omringd door gebroken hakenkruizen. Subtiliteit is hier ver te zoeken. Binnen ontvouwt zich het bizarste museum dat ik ooit gezien heb. Er zijn diorama's van elke slag aan het oostfront. Als je op een knop drukt, hoor je ratelende machinegeweren in Stalingrad en de

brommende tanks in Koersk. Een verdieping hoger loop je langs een hologram van Stalin en duizenden museumstukken naar een levensgroot nagebouwde façade van een kapotgeschoten Rijksdag. Het geheel heet *Feel the Victory*. Het hoogtepunt is de koepel waar zich middels een videoprojectie een oorverdovend spektakel afspeelt. De brommende tanks en ratelende machinegeweren gaan in reprise.

Misschien is het opvallendst wat er niet te zien is. Nergens wordt gerept van het Molotov-Ribbentropact. Er is nauwelijks iets te zien van de vreselijke ellende die oorlog is. Op een enkel zinnetje over *poor political decisions* na kunnen we niets vinden over de verschrikkingen die Stalin veroorzaakt heeft. In de museumwinkel kun je tinnen poppetjes, briefkaarten en *action figures* van Stalin kopen. Alsof er nooit een destalinisatie geweest is. Marat en Julia hadden me al gewaarschuwd. Het Kremlin wil dat er in Rusland nog maar één verhaal wordt verteld. Een ongenueanceerd verhaal, dat van de orthodoxe kerk naar Ivan de Verschrikkelijke, via de tsaren en Stalin in één keer doorloopt naar Vladimir Poetin en het huidige Rusland. In dat verhaal is Ivan de

Verschrikkelijke de stichter, zijn de tsaren de hoeders, is Stalin de 'effectieve manager' en is de orthodoxe kerk de lijm die het Russische volk bindt. De overheid is zich onder Poetin om twee redenen weer gaan bemoeien met de geschiedenisles. Allereerst moet de eenheid worden bevorderd in het veelkleurige land. Ten tweede moet de schuldvraag van het communisme terzijde worden geschoven.

Links: Het Museum van De Grote Patriottische Oorlog in Moskou. Onder: De Zaal van Glorie in het Museum van de Grote Patriottische Oorlog. Het standbeeld is de Soldaat van Overwinning. Langs de muren zijn 11.800 namen geschreven van de mensen die de titel Held van de Sovjet-Unie hebben ontvangen.

Als het aan Poetin ligt, wordt er één lesboek ingevoerd van Kaliningrad tot aan Vladivostok. Maar hij stuit op verzet van de leraren. Marat verspreidt op scholen in Tatarstan een bijlage die hij geschreven heeft over de geschiedenis van de Tataren. Julia blijft verschillende perspectieven belichten in haar les. Beiden zijn ze sceptisch dat hun verzet tot iets leidt. Alles in dit land loopt nu eenmaal via Moskou. Tegelijkertijd roemen ze ook Nederland. Waar de inhoud van de geschiedenisles geen onderwerp van politiek is, omdat iedereen begrijpt dat dat het domein van historici is. Ik vertel ze nog maar even niks over ons nieuwe regeerakkoord. ■